

САНАА ОЛОХ

ЧУРАПЧЫ
УЛУУХУН
ХАБЫАТА

КАБЫАТ
1991 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 36 (8445). 1999 СЫЛ МУУС УСТАР 1 КҮНЭ. ЧЭПНЭР. СЫАНАТА — 1 СОЛК. 10 ХАРЧЫ.

СУОЛГА СЭРЭХТЭЭХ БУОЛУУ БЫА

Биллэрин курдук, саасны айдар автотранспорт бары нөрүгүнүгөр сырыныга-аппанга үгүс уустуктары үсүктөлүр. Дымл бу нэмгөр халтархай суолунан айланнааппанга ордук сэрэхтээх буолуу ара туруктаах сырыны хааччылар.

Манан сибээстөн, СР Ис дьаалада министерствотун бу дымл кулун тутар 4 күнүнүгөр 63 №-дээх бирискингэр олохуран, улууска автотранспортнай средствода суолга куттаа суох буолуутун хааччылыга, техникескэй нөрүгө, бөрбөркөлөөһүнүгө месчтини ытылла турар. Эмэ бу месччак иһин «Сатыы кини» («Пешеход») операция барар.

Суолга сэрэхтээх буолуу хас бирддириттэн былаччы тутулуктаахын умнумуохха.

«СО» көрр.

НЭИЛИЗЭННЭЗ ТӨЛӨӨР КЫАБА УОННА САКААС КИИРЭРЭ...

ХАБААНЫЦААБЫН МЕХАНИЗМА

партиннан дуоһобардабарга. Ол тута кыаллыбатаа эрээр, билгитин да аккаастаммыттар, сакаасчылттары кытта көпсөтөбит. Улуус иһигэр итинник улахан сакаабы бэрэр тэрлэте да суох. Республиканскай спортнай оскуолада бөйхлөрө тигэр сыматтаалар, Одьулууннаагы лицей бөйгөтө истотоннааһыгар үөрөтөр, ошон эмэ билгити өтөбүтүгөр наадыбат. Улуустаагы кини бааһынан кытта үлээбэбит, билгитинэ кинилэри үч-харчы суода тутар.

—Кредит илар туһунан түүх былааннааххыт?

—Ити элбэки былаарыа этэ. Эмэ көпсөтүнн эрө стадиятыгар сылдыар. Түүх да финансовою түмүгө суох тэрлэтегэ итэрэйдэлэрэ үүсүк буоллаа. Холобур, өссө эрдэ Турцияттан Дьокуускайга баар «Селуот» ителиени кытта кыттыһан тирин манах буолбунут. Ол кредит булбакка, хаалар туруктаах. Иккиһилэн, бөдөн сакаастары иларга эмэ үч-харчы былаарар. Байгити тигэр тааһтарбыт мараһыан кини нөрүгүнүгөр чөпчөк буолуохтарын наада. Ол аата, бөйгө туурар сымалара намыһах буолуохтаах этэ. Ойкута суох сакаасчылттары сүтөрүһүн, күрөстөлөр кыахтан тахсаарын. Ону билэбит, өйдүүбүт.

—Үрдүкү тэрлэбэит, министерствобит да суох дьэтин. Оччотугар матырыйаалынан, сырынан хайдах, хантан хааччылаарыт?

—Киниһеп хааччыныа урукку курдук суох. Байгит булабыт. Үч-харчы, кредит ол иһин көрдүүбүт. Билгитинэ, сүрүннөөн, нэилизиннэ, сакаасчылт бөйгөтин матырыйаалыттан тигэбит, өнөрөбүт. Ол да айыһах уонна сезоннай характердаах. Бу сотору оскуодалар ыпыскыи баалларыгар анал киирэх, кыһан кыһынтыгы таһаска: бөрүгөһө, этэрбөһө баар буолар. Дьонно харчы суох, хамнас кэлбэт. Ол сүрдээгин таайар. Хамнас кэлбэти билбэххэ урутатан биллээччи. Ол кэмэ сакаас бирдинлөөн элбэх буолар. Оттон бөйгө, предприятие матырыйаалы буларга сыана үрдөөһүнүгөр олус тутулуктаах.

Доллар курсун биллэрэллэр дии, ити үрдөтө да, матырыйаал сыаната билр оччо нарыыр. Холобурга этэрбэ тыһын этэххэ, Випрө 50 солк. буолла, ити 10 тыһа 500 солк. төлүөххүн наада. Билгитин ол көстөрө да уустук. Хоту табы адыһаата, Урукку бөдөн хаааа-ааһыбалар аны суохтар. Предприятие урут Тополнайтан илар эбит, Москвадан эмэ арыла сылдыбыт. Москвалар иһырыгытара да, утары уунар харчы суох. Харчы былаарар. Ол баар буолаагына, хантан баарар, кыранымса да таһыттан булуохха сөп.

—Этэртитиннэ 29 үлэбэиттээх хаалбыккыт. Атын үлэ минсөтүн таһаарынары, бааһы көпсөтүннэ толуктуйуугут дуо? Итэһинэ таарыччы ыйыттаахха, бу

дьэртитин сибээскэ бэрбит этилэр дии, ону былаар эрө.

—Киниһиптэн сагалыахха. Бу дьэ ааларап элэһини сөөкөстөр алааалар. Ол кырдык. Оттон үөһэ аккаас элэһингэр биниги хаалыбат, эрдэ да иһин элбэх ол бу араас тэрлэтэлэр, бааһынар ооһоллор, олох билгити бары дьэнтөн тахсан бэрбидилэр. Ылэбэит эрө хаалыбат. Бу бытотой дьэнтин коллектив урут эмэ кыаммыкка, иһигэр улуус дьаһалтатын балансытыгар бэрбэч. Ошон кинилэр былаараллар.

Оттон салгым ити бисе сыматан атын эби тэринэр, сана үлэ минсөтүн таһаарынар кыаллыбат суол. Былааһынат, бааһыт дьон бөйгө туурар чөпчөк сыаналаах (себестимстаах) матырыйаалтан тигэи, бини, билгитин баар үлэбэиттэри хамнастааһын, тэрлэте быһымытынан атын тахсыылары өнөрүү. Быһата, предприятие баар буоларын туруулаһыа. Чугастаагы соруу ол эрө. Манна бүтүн олохторун аһаабыт дьон, үлэбэиттэр элбэхтэр. 10 тап, 20-40 тап сыматтаах дьон бааллар. Олох да сыматтары салайаалар. Ол курдук, атах таһаарыгар И. Н. Петрова, истотон сыматха М. С. Кузьмина, спортивнайга П. М. Листикова курдуктар, предприятие төһүү үлэбэиттэрэ. Кинилэр курдуктар бу предприятиени күн бүгүнүгэ дьэри үлээтэи иһдэ кэллэр. Профессияны уларыта өхсөр кыаллыбата эмэ баар суол. Предприятие Дириннэ, Салаатга филиалларын олунан хаалларбыта.

—Улуус дьаһалтата иһини туруктуун билэ-көрө олохтодо. Итинки сайдыытыгар, хайысхадыгар туту эмэ былаарсар, өрөөһөр дуо?

—Хайысхаһын иһиниһага этиһилэрдэх. Вэйэ олохтоох матырыйаалыттан, сырытуттан өнөрүгөрү көпсөртө сүбэллэр. Ол быһымытынан, сыматтан тиритини, сөһүн туһага таһаарарга сымаллаан, балары нэилизиннөтөн тутууну сагалатыбыт. Аһаатарган өнөрүгөрү эмэ көрүгөһүт.

—Реклама билгитин элбэки былаарар. Вэйэ өнөрүгүн быһастаакаларын, аһаатары тэрийин, уонсаһынан, реклама кыаллар кыахтаах дуо?

—Ити кыаллыбакка кэлэ Дьингэр, атах танаһын өнөрүгөрү сымат өһөтө, өнөрүгөрү хааччытыбата улууска таһаарыгэр суох эр. Сөһөтөх. Аны быһастаах туһунан аттэххэ, бу сотору улууска буоларга кыттыаһыт. Бэ-доминнэбит.

—Михаил Андреевич, сийлиһи көпсөһүннэ иһин баһыһа итэһинэ улуус аһааччыларына, нэилизиннэтин аатыттан бу уустук үлэбэр, салайар коллективнар иһиниһин да баар буоларгытын туруулаһаргытыгар баарыбыт.

С. СМЕРНИКОВА көпсөттэ.

УЛУУС МУННААБЫН XIX СЕССИЯТА БЫЛААРЫ

Чурапчы сэл. Кулун тутар 30 күнэ, 1999 а.
С. А. ПОПОВКА — СЭМЭН ТУМАККА «ЧУРАПЧЫ
УЛУУХУН БӨЧҮӨТТӨӨХ ГРАЖДАННА» ААТЫ
ИНЭРЭР ТУБУНАН

Саха сирин Суруйааччыларын сөһүүн бырабыллан-палатын, «Чонбон» сурууаал редколлегиятын, «Санаа олох» редакционнай-издательской холбоһук уонна Бөһөкө нэилизиннэ дьаһалтатын хөдөйөһөһөһөрүн өһөһө туран. Улуус Муннаабын XIX сессията БЫЛААРА:

Россия Суруйааччыларын уонна Журналистарын сөһөһөрүн, Саха сирин Суруйааччыларын сөһүүн бырабыллан-палатын тилиһиннэрэ, Саха Республикатын культураны үтүөлөххө үлэһитэ, биллиһээх прозаик, литературнай критик, поэт П. П. ОВОВ Семен Андреевич — Семен Туманна «Чурапчы улууһун бөчүөттөөх гражданна» ааты инэрэргэ.

Улуус Муннаабын председателэ А. САРГЫДАЕВ.

Улуустаагы кини библэотеккада олус сөһүн быһастаах үлэһитэ. Ол — билгитин билр дөйдулааһыт, Россия Суруйааччыларын уонна Журналистарын сөһөһөрүн чилиһиннэрэ, СР культураны үтүөлөххө үлэһитэ, прозаик, поэт, критик уонна публицист Семен Андреевич ПОПОВ — Сэмэн Тумат 55 саһыгар аһаһыт «Чурапчы суруйааччылары XXI үйэ нэрбэһиттэри» дьон айар үлэһитин быһастаахха.

Быһастаахха Семен Андреевич өр сылаарга мускут архива — сэдэх хаартыскалар, докумуоннар тус-туһунан хайысхаһарынан таһылаан ууруллубуттар. «Иһиниһит С. А. Погородов олоһо, үлэһэ, аймахтара», «Саха бастаах интеллигенцията», «Саха суруйааччылары, ученайдарын сырдатар альбом», «Саха омук кини туттар дьонун сэдэх хаартыскаларын көрөһүгүн, бу нэрэмэс дьонуну алгыһыт уонна хайдах эрэ кинилэр айтаргытар киирэн тахсыбыт курдук сааһаһыа. Саха быһыргы скульптуратыгар, этнографиятыгар аһаһыт альбомта хайыттарган кыһыһылары сэрэ Сахабыт сирин араас улуустарыгар ордон хаал-

УЛУУХУН ДЬОНУГАР-СЭРГЭТИГЭР АНААН

быт, хас эмэ үйэлэри уһуордаабыт быһыргы тутуулары: дьини өнөрүһулаах балаһыан, охсуу аһаһаарды, күрүөһү-хаһаһы, сөргөлэри, кини уһуоһун өһиһилэһиннэрэ көрөһүн. Көрөһүн уонна сөһөһүн!

«Ытыктыр киниһэр Сэмэн Тумакка, үтүөкөһөөх поэтка, суруйааччыга, айар үлэбэр ситиһиллэри, дьолу-сөһүүнү баһаран! Афанасий Осипов. 1998 сыл... Быһастаахха Семен Андреевичка автордар бөйхлөрө сурунтан-бичиктээн бөлөхтөбөт кинигэлэрэ билр туска иһэрэһини үөһэтэр.

Суруйааччы Сэмэн Тумат бөйгөтин айыһыһылары, тус докумуоннара билр туска сөһөһүннэ тоһуе-тоһуе иһ-биттэр. Быһастаахха үгүс кини сырытта. Сааскы үһүн өрөбүл кэмнэрэ буолан, таһыттан иһэрбит өһө-лөр хөтө көрдүлэр. Гиннаһын, орто оскуола үөрөһө-ччилэрэ учууталларын кытары кэллэрэр бу быһастаах күөнүгэр урук кыттылар.

Р. СИБИРЯКОВА,

(Бүтүүтүн 3 стр. нөр).

ДОБОРУМ СЫРДЫК КЭРИЭҢИГЭР

А. ЦЕРМЯКОВ,

